

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PUCCINJEVA ULICA 5 — TELEFON: 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26 — Izbija vsak dan opoldne — Mesecna naročnina 21.— Kr.

IZKljučno ZASTOPSTVO za oglaševanje in izdajanje: UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A., MILANO

Racun: pri poštno čekovnem naslovu: Ljubljana št. 10-351

CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A., MILANO.

Continuano i combattimenti aerei su Pantelleria

13 velivoli nemici abbattuti

Il Quartiere Generale delle Forze Armate comunica:
Sono ieri continuate le azioni aeree avversarie su Pantelleria. Nel cielo dell'isola sei apparecchi venivano abbattuti dalla nostra caccia 5 dalla caccia germanica. Formazioni di plurimotori hanno bombardato località nei dintorni di Catania, facendo vittime tra la popolazione civile e causando danni limitati; due quadrimotori,

colpiti dai nostri cacciatori precipitarono in mare.
Dalle operazioni dei ultimi due giorni 4 nostri velivoli non sono rientrati.

Le perdite finora accertate fra la popolazione civile nei dintorni di Catania citate nel bollettino di ieri, ascendono a 41 morti e 91 feriti.

Letalski napadi na Pantellerijo se nadaljujejo

13 sovražnih letal sestreljenih

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 10. junija naslednje 1111. vojno poročilo:

Včeraj so se nadaljevale sovražne letalske akcije nad Pantellerijo. V zraku nad otokom so naši lovci zbili 6 letal, nemški pa 5.

Oddelek večmotorikov je bombardiral kraje v okolici Catanije ter povzročil žrtve med civilnim prebivalstvom in omejeno

škodo. Dva štirimotorna sta se zadeta od naših lovcov zrušila v morje.
Z operacij zadnjih dveh dni se niso vrnila 4 naša letala.

Doslej ugotovljene izgube med civilnim prebivalstvom v okolici Catanije, omenjene v včerajšnjem vojnem poročilu, znašajo 41 mrtvih in 91 ranjenih.

Imenovanja, premestitve in upokojitve prefektov

Rim, 10. jun. s. S. Kraljevimi dekreti je bilo izvršeno običajno letno premeščanje prefektov posameznih pokrajin. Premeščeni so:

dr. Francesco Palici iz Torina v ministrstvo s funkcijo ravnatelja javnega zdravstva, odvnetnik Dino Dorri iz Genova v Torino, odvnetnik Eduardo Salerno iz Bologne v Genova, dr. Guido Litta iz Verone v Bologno, dr. Tito Cesare Canovai iz Perugia v Verono, odvnetnik Giuseppe Russi iz Varese v Trapani, Pietro Giaccone iz Trapanija v Varese, dr. Mario Decesare zapuska funkcije generalnega ravnatelja sklada za bogocastje ter prevzema funkcijo generalnega ravnatelja za zadeve bogocastja, dr. Francesco Battisti iz Beneventa v ministrstvo s posli generalnega ravnatelja sklada za bogocastje, dr. Emanuel Zannelli iz Catanije v Bolzano, Emilio Grazioli iz Ljubljane v Catanijo, Francesco Scassellati Sforzolini iz Cattara v Ancono, dr. Lucian Bicastriz iz Castanzara v Viterbo, dr. Florindo Giannichele iz Viterbe v Cesaro, Giovanni Mosconi iz Cesara v Udine, odvnetnik Leone iz Cagliari v Brescia, dr. Gregor Notarianno iz Sassari v Perugia, dr. Alberto Cavanni iz Gorizie v Chieti, inž. Romualdo Giannino iz Chietia v Livorno, dr. Manlio Binna iz Livorna v Spezio, Albert Varana iz Pescare v Palermo z razpoloženja v Veroci, dr. Gianbattista Zanframundo z razpoloženja v Avellino, dr. Franco Bellini z razpoloženja v Gorizio.

Nova imenovanja: dr. Elmo Bracali, podprefekt, je imenovan za prefekta v Beneventu, dr. Ferdinand Flores, podprefekt, je imenovan za prefekta ter stavljen na razpoloženje, dr. Franc Mocci, podprefekt, je imenovan za prefekta in določen za Nuoro, dr. Josip Solimena, podprefekt, je imenovan za prefekta ter postavljen na razpoloženje z nadzorniskimi posli, dr. Franc Miraglia, podprefekt, je imenovan za prefekta ter postavljen na razpoloženje z nadzorniskimi posli, dr. Mario Carta, podprefekt, je imenovan za prefekta ter postavljen na razpoloženje z nadzorniskimi posli, dr. Rudolf Biancorosso, podprefekt, je imenovan za prefekta ter določen za ministrstvo, ostane pa na svojem dosedanjem mestu, dr. Julij Cesar

Rizza, podprefekt, je imenovan za prefekta ter določen za Rieti, dr. Hugon Severini, podprefekt, je imenovan za prefekta ter postavljen na razpoloženje z nadzorniskimi posli, dr. Friderik Solimena, podprefekt, je imenovan za prefekta ter določen za Messino, dr. Alfred Salvatore, podprefekt, je imenovan za prefekta in določen za Campobasso, dr. Guido Broilise, podprefekt, je imenovan za prefekta in določen za Ascoli, dr. Tomaž Pavone, podprefekt, je imenovan za prefekta ter določen za ministrstvo, dr. Adolf De Dominis, podprefekt, je imenovan za prefekta ter določen za ministrstvo, ostane pa na dosedanjem mestu, dr. Josip Festa, podprefekt, je imenovan za prefekta in določen za Cagliari, dr. Vincenc Ottaviano, podprefekt, je imenovan za prefekta in določen za Sassari, odvnetnik Henrik Endrich, je imenovan za prefekta in določen za Cosenzo, dr. Mario Pigli je imenovan za prefekta in določen za Cattaro, odvnetnik Peter Mozoni je imenovan za prefekta in določen za Catanzaro.

Postavljeni so na razpoloženje: Adalbert Mariano, prefekt v Palermo, ker je imenovan na drugo mesto, odvnetnik Rafael Radogna, prefekt v Messini s posli generalnega nadzornika, dr. Kajetan Orru, prefekt v Nuoro, na lastno prošnjo iz zdravstvenih razlogov, dr. Vincenc Ciottola, prefekt v Bresciji s posli generalnega nadzornika, dr. Viljem Froggio, prefekt v Bolzanu s posli generalnega inspektorja.

Upokojeni so zaradi dosege službene meje: dr. Robert Ausiello, prefekt v Anconi, dr. Josip Caratti, prefekt v Rietiju, dr. Carmine Senice, prefekt na razpoloženju, dr. Josip Onnis Delicati, prefekt v Ascoliju, dr. Guido de Santis, prefekt v Cosenzi, dr. Nicola Trifuoggi, prefekt v Aveninu, dr. Josip Cocuzza, prefekt v Campobassu, dr. Andrej Tincani, prefekt v Teramu, dr. Alfonz Pironti, prefekt v Speziji, dr. Albert Chiariotti, prefekt v Udinah, dr. Marij Montecchi, prefekt na razpoloženju, Vincenc Bellongo, prefekt na razpoloženju.

Upokojeni so, ker so prevzeli druga mesta: Josip Mastro Maffei, prefekt na razpoloženju, prof. dr. Ivan Petragiani, prefekt na razpoloženju.

Čiščenje v zaledju vzhodne fronte

Zopet napad na sovjetsko industrijo ob Volgi — Uničevanje sovjetske plovbe

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 10. jun. Vrhovno poveljstvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Na vzhodni fronti je včerajšnji dan potekel mirno.

V zaledju srednjega odseka fronte je bila zaključena nadaljnja akcija proti močnim boljševiškim tolpam. Na nepretrdnem gozdnatem ozemlju so bile tolpe s sodelovanjem madžarskih oddelkov in domačih sil obkoljene ter uničene. 207 taborišč, številno orožje in velike množice zalog za preskrbo je padlo v naše roke.

Nemške lahke pomorske oborožene sile so potopile ob kavkaški obali dve sovražni enoti za dovoz s skupno 800 hr. reg. tonami. Letalstvo je potopilo ob vzhodni obali Azovskega morja zopet 16 čolnov za izkrcavanje, nadalje v Finskem zalivu sovjetski stražni čoln ter na visokem severu z obstreljevanjem zažgalo sovražno tovorno ladjo.

Oddelek nemških težkih bojnih letal so izvedli v noč na 10. junija strnen napad na pomembno sovjetsko oborožitevno tovarno v Jaroslavlju ob zgornji Volgi. V obširnih tovarniških napravah so nastali veliki požari na prostem.

V letalskih bojih v Sredozemlju so nemški in italijanski lovci sestrelili 11 sovražnih letal.

Na Atlantiku je nemška podmornica v dvurni borbi uspešno zavrnila ponovne napade skupnih 8 sovražnih letal. Eno izmed letal je bilo sestreljeno, 4 nadaljnja pa so bila zadeta in so odletela v drugo smer. Podmornica je nadaljevala svoje operacije.

Borba podmornice z letali

Berlin, 10. jun. s. Iz pobilasčenega vira se doznavo o siloviti borbi na srednjem Atlantiku med letali, ki so priletela z neke angleške nosilke letal in neko nemško podmornico. Med borbo, katere se je udeležilo več letal, ki so v dveh urah izvedle številne napade na podmornico, je uspelo sestreliti eno sovražno letalo, 4 pa poškodovati. Dve od teh letal sta se v plamenih oddaljili. Podmornica je nato lahko nadaljevala svoje poslanstvo.

Italija in Nemčija sta priznali novo argentinsko vlado

Rim, 10. jun. s. Italijanska vlada je priznala novo vlado, ki se je sestavila v Buenos Airesu pod predsedništvom generala Ramirezja.

Berlin, 10. jun. s. Zvečer se je doznavo, da je nemška vlada uradno priznala novo Ramirezovo argentinsko vlado.

SOSVET LJUBLJANSKE POKRAJINE OBNOVLJEN

Duce je imenoval za njegove člane najvidnejše predstavnike našega gospodarskega in kulturnega življenja

Duce Fašizma, predsednik vlade, notranji minister:

V zvezi s svojo uredbo z dne 26. maja 1941-XIX, s katero je bil imenovan sosvet Ljubljanske pokrajine v zvezi s predlogi Visokega komisariata v Ljubljani za ponovno ustanovitev samega sosveta glede na člen 4. Kr. uredbe z zakonsko močjo z dne 3. maja 1941-XIX, št. 291, spremenjene v zakon dne 27. aprila 1943-XXI, št. 385,

odreja:

Sosvet Ljubljanske pokrajine se obnavlja in njegovi člani so:

Leon Rupnik, ljubljanski župan; prof. dr. Milko Kos, rektor ljubljanske univerze;

prof. dr. Milan Vidmar, predsednik Pokrajinske zveze delodajalcev in njenega odseka za kredit in varovanja;

dr. Branko Alujevič, predsednik Pokrajinske delavske zveze;

inž. Milko Pirkmajer, predsednik Zveze svobodnih poklicev in umetnikov;

prof. Bogumil Remec, predsednik Pokrajinskega združenja;

Franc Heinrihar, industrijec, predsednik industrijskega odseka Pokrajinske zveze delodajalcev;

Zvonimir Lukič, trgovec, predsednik odseka trgovcev Pokrajinske zveze delodajalcev;

Ignac Pevec, kmet, predsednik kmetijskega odseka Pokrajinske zveze delodajalcev;

Alojz Erjavec, litograf, predsednik odseka industrijskega delavstva Pokrajinske delavske zveze;

Ludvik Korče, predsednik odseka trgovinskega delavstva Pokrajinske delavske zveze;

Franc Majcen, predsednik odseka delavcev v bančnih in hranilniških podjetjih Pokrajinske delavske zveze;

Karel Rojina, kmet, predsednik odseka kmečkega delavstva Pokrajinske delavske zveze

V Rimu, 31. maja 1943-XXI.

Mussolini I. r.

Proslava dneva Kraljeve mornarice

Po poklonitvi v svetišču padlih so bila v navzočnosti Kralja in Cesarja izročena najvišja odlikovanja zaslužnim pomorščakom

Rim, 10. jun. s. Peti dan Kr. mornarice je bil proslavljen v vsej Italiji z resnobnimi vojaškimi obredi, katerih se je goreče udeležilo ljudstvo. Obnovljena in ojačena s fašizmom je italijanska mornarica s svojimi mogočnimi vojnimi sredstvi in brezhibno organizacijo svojih prevoznih ladij zagotovila mir na Sredozemskem morju med afriško in špansko vojno in sprejela v sedanji vojni napad najmočnejših mornaric na svetu. Kar je ta mornarica opravila v treh letih, je povedano s številkami, ki jih je priznal sam sovražnik in ki zdaj že pripadajo zgodovini. Njena akcija se je razžarevala na vseh morjih in najbolj oddaljenih Oceanih z uspehom, ki težijo vojno bilanco in bodo težili bilanco v miru. Ni mogoče zamočati neizbežne in boleče izgube, ki jih je utrpela italijanska mornarica med napadom sovražnika, ki je trajal brez odmora neprestano. Mornariška organizacija pa je uspela obdržati mornarico v okoliščinah, ki lahko ustrezajo v celoti kakršnikoli zahtevi. Ves narod čuti, da se bo, kadar bo italijanska mornarica poklicana za še obsejnejše akcije kakor so bile dosedanje, za akcije, ki jih lahko označimo kot titantske, še večja slava pridružila dosedanjim presenetljivim uspehom Domovine.

S tem upravičenim prepričanjem je narod proslavil dan mornarice. Na manifestacijah v vseh središčih so zastopniki krajevnih oblasti izročili vojaška odlikovanja. V Rimu je Nj. Vel. Kralj in Cesar hotel izprizniti svoje goreče oboževanje junakov z morja in se sam udeležil spominke proslave. Povsod je narod izkazal mornarici svojo ljubezen z neštevilnimi manifestacijami vzajemnosti in tovarštva. Povsod so se spominjali padlih in vsi obredi so bili posvečeni neminljivi slavi tistih, ki so se žrtvovali.

Svečanost v Rimu

Rim, 10. jun. s. Proslava Kraljeve mornarice se je pričela s poklonitvijo podtajnika Riccardija pred spomenikom Neznanega vojaka. Na stopnišču pred oltarjem Domovine je bilo postrojeno zastopstvo oficirjev in podoficirjev in oborožen oddelek vojske. Podtajnik mornariškega ministrstva je položil velik lovorjev venec v svetišču Sacello, kjer se je nato pomudil v pobožni zbranosti. Nato je odšel do žare padlih fašistov na Campidogliu, kjer je ponovil isti obred. Admiral Riccardi je položil še tretji lovorjev venec v mornariškem ministrstvu pred spominsko ploščo padlih mornarjev. Navzoča sta bila tudi podtajnik vojnega in letalskega ministrstva.

Prihod Vladarja

Peti dan mornarice je bil proslavljen ob navzočnosti Nj. Vel. Kralja in Cesarja. Vladarja je spremljal njegov adjutant. Vladar je prišel ob 10. uri na kraj proslave in je bil sprejet s predpisanimi častmi in z vzklikanjem množice. Sprejeti so ga zastopniki oblasti, med njimi maršal Italije de Bono, veliki admiral Thaon di Revel, tajnik Stranke Scorza, minister za Italijansko Afriko Teruzzi, minister za promet Cini, minister za ljudsko kulturo Polverelli, podtajniki vojaških resorjev, guverner, prefekt in zvezni tajnik. Kralj in Cesar je pregledal postrojene oddelke in pozdravil slavno zastavo Kraljeve mornarice, nakar je stopil na oder v obliki stolpa vojne ladje, ob katerem so bili postrojeni kirasirji. Na oderu so bili mornariški atašeji prijateljskih in zavezniških držav, ki so se poklonili vladarju. Na posebnih tribunah so bili zastopniki, pobablenci, ranjenci, prostovoljne bolničarke Rdečega križa ter praporci in znaki fašističnih zastopstev.

Izročitev odlikovanj

Slavje je imelo samo eno točko, in sicer izročitev odlikovanj za vojaško hrabrost. Predvsem je Nj. Vel. Kralj in Cesar izročil visoka odlikovanja za vojaško hrabrost svojim junakom, ki so si, žrtvujoč se za

Domovino, zaslužili zlato kolajno za vojaško hrabrost. Imena junakov so odmevala v prostoru: ladijski podporočnik Giorgio Scaglia iz Rima, ki je, ko je sovražni ogenj razdeljal zadnji top na njegovi ladji, s katero se je boril do skrajnosti s številčno premočnim nasprotnikom, odredil, naj se reši posadka in nato deli usodo z edinico, ki se je slavno pogreznila v morje; ladijski podporočnik Bisagno iz Genova, eden izmed najhrabrejših kondotjev Masov v operacijah proti sovjetskim utrdbam; podvojač manipola mornariške Milice Carmelo Borgo Pisani, mlajši mučenik, ki je padel pod sovražnim svincem ob vzkliku: Živela Italija!; korvetni kapitan Enner Betica iz Castagnolanza, ki se je potem, ko je bilo izčrpano vse razpoložljivo orožje na njegovi ladji, vedro žrtvoval, dočim je poskrbel, da se je njegova posadka rešila; korvetni kapitan Todaro Salvatore iz Messine, ki je hrepel vedno po najbolj tveganih podvzetjih in junaško padel za veličino domovine; divizijski admiral Dorenzo Gasparri iz Neaplja, ki je ob eksploziji munijskega skladišča med opravljanjem naloge, ki ni bila njegova naloga kot poveljnika, pa si jo je vendarle zadal, sledeč svojemu velikodušnemu in junaškemu temperamentu in padel kot junaški vojak ter zaključil s slavo svoje domovine posvečeno življenje.

Ob vladarju so bili posamezni svojci teh junakov in Nj. Vel. Kralj in Cesar jim je izročil odlikovanja obenem z najljubejšjejšo besedo za vsakogar. Predvsem so bili sinovi slavnih padlih, ki so sprejeli znake čistene nesmrtnosti plemenitosti. Med tem ko so čitali na glas obrazložitve in so podobe epičnih junaških dejanj vstajale v mislih, se je slišalo v vojaškem obredu prasketanje strojnica in bobnanje bobnov.

Po zlatih kolajnah v spomin podeljenih, je vladar izročil odlikovanja svojim pogrešanim. Slišale so se krasne obrazložitve za visoka odlikovanja, ki so jih dobili podpolkovnik Domenico Bastianini iz Tuscanija, ki je, ko so bili razdeljani stolpi in ustavični strelni stroji velikih kalibrov,

čeprav je bilo dano povelje za zapustitev ladje, ostal na krovu in velikodušno pomagala uničiti edinico, da je ne bi sovražnik zajel; divizijski admiral Antonio Toscano iz Agrigenta, ki je bil hudo ranjen med prvimi in je ostal na svoji ladji, ko je bila hudo zadeta, na mestu poveljnika do najvišje žrtve; ladijski kapitan Giorgio Rodocanacchi iz S. Miniata, ki je v nočni akciji izvršil čudovita dejanja žrtvovanja in junaštva; poročnik Franco Storelli iz Gualdotadina, ki je bil pozvan, naj opusti nevarno operacijo, pa je odgovoril s ponosnimi besedami, iz katerih je izžarevala verna njegovega sklepa, da hoče izvršiti do zadnjega svojo dolžnost.

Sinovi žene in matere junakov so zopet stopile na oder, kjer je Vladar odgovoril na ponosen pozdrav svojcev z besedami: Očastive njih dragih, tako zaslužnih očetov, mož in sinov.

Nato so stopili na oder, da bi sprejeli zlata odlikovanja iz rok Kralja in Cesarja hrabri mornarji, ki so preživeli junaška dejanja. To so bili: fregatni kapitan Francesco Minbelli iz Livorna, junak s Krete, je s svojim majhnim torpednim čolnom potopil tri križarke ter nekaj sovražnih rušilcev ter se vrnil s svojo edinico v oporišče; korvetni kapitan Giuseppe Cigalli Fulgosi iz Piacenze, ki je tekmoval v istih vodah in v istih okoliščinah pri belem dnevu z junaškimi dejanji kapitana Minbellija v napadu na še številnejšo sovražno skupino; ladijski kapitan Enzo Grossi iz San Paola v Braziliji, popularni potopilec dveh sovražnih oklopnih; ladijski poročnik Emilio Legnani iz Milana, ki je odšel s svojim Maasom ter napadel sovjetsko skupino in potopil ob peklenskem ognju sovražnika eno križarko; kapitan za dolge vožnje Cesare Rosasco iz Genova, ki je bil odlikovan z obrazložitvijo, katere se ni bila objavljena, glasi se pa takole:

Kot poveljnik nekega majhnega paintka, katerega je napadla podmornica, se je izognil z manevrom dvema torpedoma ter je z naglo odločitvijo takoj p. redil ladjo za borbo. Pripravil je top najmanjšega kalibra in obstreljeval iz majhne razdalje sovražno podmornico, ki je bila mnogo manjše oborožena, brž ko se je pojavila na površini. Njegova ladja je bila večkrat zadeta s topovskimi strelmi in neprestano so jo obstreljevale strojnice. Pred njim je padel krmar. Ostal je sam na povzljajnem mostu in ni mogel več voditi ladje zaradi poškodb na transmisijski ter je, čeprav je bil hudo ranjen na nogi, stopil v spodnji prostor in sam naravnost vodil stroj krmlila. V trdnem sklepu, da bo rešil razen posadke tudi ladjo, je opustil manevr, da bi ladjo privedel do obale. Z odločno besedo in z lastnim junaškim zadržanjem je pozival vojaško in civilno posadko, naj vztraja v neenaki borbi, dokler podmornica zaradi ponovnih udarcev ne bi opustila borbe. Izčrpan v silah, toda podpiran z železno voljo, je rešil svojo ladjo, ki je bila preokupirana s strelji. Na njej so bili mrtvi in ranjeni. Bil je svetel zgled najzbranejših mornarskih in bojevnih kreposti.

Vladar je na vsakogar naslovil vzpodbujalne besede, spominjajoč se dogodkov njih svetlih junaških dejanj. Takoj nato je Nj. Vel. Kralj in Cesar izročil tudi srebrne in bronaste kolajne ter križe za vo-

Nadaljevanje na 2. strani

Prvi letopis Akademije znanosti in umetnosti

Iz zgodovine o ustavitvi akademije — Uprava akademije in razredi — Življenje pisni podatki akademikov

Ljubljana, 11. junija.

Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani marljivo izdaja tehte in obsežne publikacije; ni zgolj fraza, da je ta visoka kulturna ustanova že z dosedanjim delom upravičila svoj obstoj. To dokazuje tudi prva knjiga njenega letopisa, ki je izšel te dni in ki nudi lep pregled dosedanjega dela, nam predstavlja prve akademike in dopisne člane, objavlja posvetila umrlim članom in podatke o občnih zbiorih, sejah itd. Knjiga vsebuje 364 strani. Na prvem mestu je objavljen prispevek sedanjega tajnika akademije Frana Ramovša »K zgodovini akademije v Ljubljani«. Tajnik je tudi uredil knjigo. Njegov prispevek je objavljen v slovenski in italijanski. Nekateri podatki iz letopisa bodo zanimali tudi širšo javnost, zato smo jih posneli v tem članku.

Potreba po organizaciji znanstvenega dela

Pisec kratke zgodovine naše akademije najprej ugotavlja, da je ustanovitev univerze leta 1919 v Ljubljani nujno zahtevala tudi organizacijo znanstvenega dela. Po zaslugi profesorjev Ivana Prijatelja in Rajka Nahtigala je bilo ustanovljeno Znanstveno društvo za humanistične vede. To društvo je začelo delati 6. oktobra 1921. Po svojem namenu, sestavu, delu in stroju ga je treba uvrstiti v filozofsko-zgodovinski razred znanstvenih akademij. Že v začetku je bilo društvo zamišljeno kot osnova bodoče akademije znanosti in po tem je bilo tudi usmerjeno njeno delovanje, kajti prevzelo je tudi organizacijske priprave za ustanovitev akademije. Akademija bi se naj razvila iz društva s postopnim ustanavljanjem odelcev in strokovnih razredov.

Priprave za ustanovitev

Toda potrebne so bile širše priprave; jeseni leta 1924 so se zastopniki Znanstvenega društva, Matice Slovenske in Narodne galerije dogovorili, da je treba začeti posebno akcijo, ki naj propagira zamisel akademije, hkrati pa naj bi zbirali prostovoljne prispevke, da bi ustanova dobila primerno gospodarsko podlago in da bi lahko primerno nastanili Narodno galerijo. Na Narodno galerijo so gledali kot na zamelek prihodnjega umetniškega razreda akademije. Nekaj tednov potem so pritegnili v posvetovalni odbor še društvo »Pravnik«. Končno so izdelali osnutek ustanovitvenega zakona za akademijo. V posebnem poročilu so obrazložili potrebo in plodovitost sodelovanja znanstvenih delavcev in osredotočenosti znanstvenega dela v Ljubljani. Po načrtu naj bi akademija imela štiri razrede, a po uzakonitvi načrta bi bila otvorena le dva razreda, filozofsko-filozofsko-historični in umetniški. V prvi razred bi prešlo Znanstveno društvo, umetniški razred pa bi združil Narodno galerijo z akademijo. Pravni in matematično-prirodoslovni razred bi ostavili s časom, ko bi se gospodarske razmere akademije primerno uredile. Zastopniki kulturnih in znanstvenih organizacij so predložili osnutek zakona z obrazložitvijo prosvetnemu ministrstvu 5. novembra 1925 in svojo zahtevo so ponovili 15. junija 1926. Proučevanje zadeve se dolgo ni premaknilo v ministrstvu, dobro pa se napredovale priprave za ustanovitev doma. Narodna galerija je leta 1927 izdala ter založila brošuro, ki je bila v njej prikazana slovenska največja kulturna naloga in v njej so vsi domači kulturni politični, gospodarski in drugi zastopniki objavili kliče na javnost, naj podpre stremenje po ustanovitvi.

Program ljubljanske akademije

Živo pobudo za ustanovitev akademije je rodila desetletnica ljubljanske univerze. Tedanjskega rektorja Milana Vidmarja je poveljil pripravljati odbor, da sproži zadevo na vseh odločujočih mestih. Ob tej priliki je bil tudi predložen drug osnutek zakona in podrobnejše je bila utemeljena organizacija znanstvenega dela. Obližljana je bila celo moderna odločitev političnih veljakov in na njihovo priporočilo je bila prosvetnemu ministrstvu predložena leta 1927 z imen dvajsetih priznanih znanstvenikov in umetnikov. Iz te liste naj bi minister izbral šest prvih akademikov za predlog o imenovanju. Na današnjem denarju sredstev in prenapetosti Narodne galerije in Znanstvenega društva sta medtem dosegla lep uspeh, da se jim ni bilo treba več bati začasnih gnetnih težav in ovir. Slovenske krajevne oblasti in razni zavodi so obljubili dovolj obilno podporo. Novi zakonski načrt s poročilom je bil predložen ministru 20. februarja 1929. Lista kandidatov za zbiranje prvih akademikov pa 11. aprila 1929. C vseh teh ukrepah sta bili obveščeni tudi akademiji v Zagrebu in Beogradu in podrobno so jima obrazložili začetni delovni program ljubljanske akademije. Program je obsegal 15 točk: leksikon slovenskega književnega jezika, historični in etimološki slo-

var slovenskega jezika, zbiranje dialektološkega gradiva in lingvistični atlas, ustaletev pravopisa in pravorečja slovenskega književnega jezika, kritične izdaje pomembnejših starejših piscev, leksikon slovenskih osebnih in krajevnih imen od 7. stoletja dalje, arheološko proučevanje in mapiranje slovenske zemlje, geološko in geografsko, botaniško, zoološko in antropološko proučevanje slovenske zemlje, zbiranje etnografskega gradiva v Sloveniji, izdaja slovenskega realnega leksikona, narodnih pesni z melodijami, bajk, pravljic, pregovorov, izdaja umetnostnih ustvaritev itd. S tem so prikazali potrebo dela, navedenega v programu, ter da je treba tudi takoj začeti delati; to delo pa lahko opravi le samo akademija s sedežem v Ljubljani. Pred zagrebško in beograjsko akademijo so morali namreč še upravičevati ustanovitve ljubljanske akademije in zaprosili so obe ustanovi, naj podpreta prizadevanje za ustanovitev slovenske akademije. V prošnji so vprašali: ali se zde beograjski in zagrebški akademiji razlogi za ustanovitev akademije v Ljubljani dovolj tehtni; ali mislijo, da je začrtano sistematično znanstveno delo potrebno za našo kulturo in znanost sploh; ali mislijo, da more to delo opravljati le akademija, ki ima sedež v Ljubljani. Pozitivni odgovor je nameraval ljubljanski pripravljalni odbor uporabiti pri prosvetnem ministru, ki ni bil naklonjen stremljenju po ustanovitvi ljubljanske akademije.

Dogovori z zagrebško in beograjsko akademijo

Beograjska in zagrebška akademija nista kratkoma pristali na ustanovitev ljubljanske akademije temveč sta poveljili proučitev zadeve posebni komisiji. Medtem so nekateri zagrebški akademiki osebno, ne uradno, svetovali, naj bi ljubljanska akademija prevzela ožji delokrog. Pripravljalni odbor je upošteval nasvet in je izpremenil osnutek zakona tako, da bi v začetku ljubljanska akademija gojila le vede: zgodovino vseh vrst in smeri; filozofijo, sociologijo, filologijo in etnografijo. V pripravljalnem odboru so se zavedali, da se bodo dogovori dolgo vlekli in da lahko pride do trenutka, ko bo vse zamam, zato so sklenili, da pogajanja nadaljujejo ter skušajo upoštevati vse nasvete in da hočejo zavarovati svoje stremenje s sestavo društvenih pravil — po smislu, obsegu in vsebini enakih zakonskemu osnutku za akademijo — za društvo »Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani«. Pravila je vložila kot član pripravljalnega odbora Matica Slovenska in veliki župan ljubljanske oblasti jih je potrdil 19. junija 1929. Pripravljalni odbor je namreč nameraval sam ustanoviti akademijo, če bi pogajanja z onima akademijama ne bila uspešna. Potem so pa predložili spremenjeni načrt obema akademijama 29. septembra 1929 in obvestili so o spremembi prosvetnega ministra. Skupna seja zagrebške in beograjske komisije je bila 24. novembra 1929; odgovor, ki sta ga obojima plenuma obeh akademij, je dal slutiti, da se akademiji izogibata jasnemu odgovoru. Vse to je zahtevalo poenostavljenje poslovanja pripravljalnega odbora in zato je bilo Znanstveno društvo poverjeno od Matice Slovenske, Narodne galerije in društva »Pravnik«, da poslej vodi vse priprave v Ljubljani. Znanstveno društvo se je 17. marca 1930 znova predstavilo akademijama v Zagrebu in Beogradu z novo obrazložitvijo svojih prizadevanj in z izjavo pripravljenosti, da bi izdelali končni zakonski osnutek v sporazumu z obema akademijama, a drugi, spremenjeni načrt naj bo le osnova za razpravo. Hkrati je bilo ministrstvu javljeno, naj ne rešuje vloge z dne 20. februarja 1929 prej, dokler ne prejme nove z zakonskim načrtom, izdelanim v sporazumu z zagrebško in beograjsko akademijo. Akcija je potem mirovala poldrugo leto in do 26. novembra 1931 ni bilo še nobene sporočila iz Zagreba in Beograda. Obe akademiji sta se pa posvetovali o načrtu ustanovitve ljubljanske akademije 31. maja in 1. junija 1930, nekaj sklenili soglasno, a sklepa nista sporočili ljubljanskemu pripravljalnemu odboru. Na vprašanje o tej zadevi so potem prejeli od beograjske akademije odgovor, da niso nič sklepali o načrtu zakona o ustanovitvi ljubljanske akademije, med tem ko je zagrebška akademija sporočila, da je zadevo prepuščala medakademijemskemu odboru.

Ustanovitev

Zadeva se je zavlačevala do 1. 1937.; 24. julija 1937 je ministrski svet soglasno sprejel poročilo prosvetnega in finančnega

ministra; to poročilo je bilo zaključeno z ugotovitvijo, da je ljubljansko Znanstveno društvo prvi začetek ljubljanske akademije in da zakonski načrt, kakršnega je 2. januarja 1935 predložil prosvetnemu ministru tedanji rektor Fr. Ramovš, gre v proučevanje, Znanstveno društvo pa dobi izredno subvencijo 100.000 din za pripravljala dela. K proučevanju je bil od ministra povabljen tudi Fr. Ramovš in v dveh dogovorih je bil določen način ustanovitve akademije, kakršen je bil za tedaj tehnično najprimernejši: ustanovi se naj društvo Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani v smislu odobrenih pravil. Društvo naj potem dobi po posebnem pooblastilu, ki ga prejme prosvetni minister po finančnem zakonu 1. 1938/39 značaj, kakršnega imajo akademije v področju zasebnega in javnega prava in razmerju do državne uprave. Pripravljala dela je Znanstveno društvo poverilo Ramovšu in ga kot pooblaščenega zastopnika javilo prosvetnemu ministru. — Ustanovni občni zbor društva Akademija znanosti in umetnosti je bil 11. decembra 1937. Finančni zakon za leto 1938/39 je dal prosvetnemu ministru pooblastilo, da po odobritvi ministrskega sveta izda uredbu z zakonsko močjo o ustanovitvi in ureditvi akademije v Ljubljani. Društvo je delovalo do 12. novembra 1938. Zakonska uredba je bila redigirana v pro-

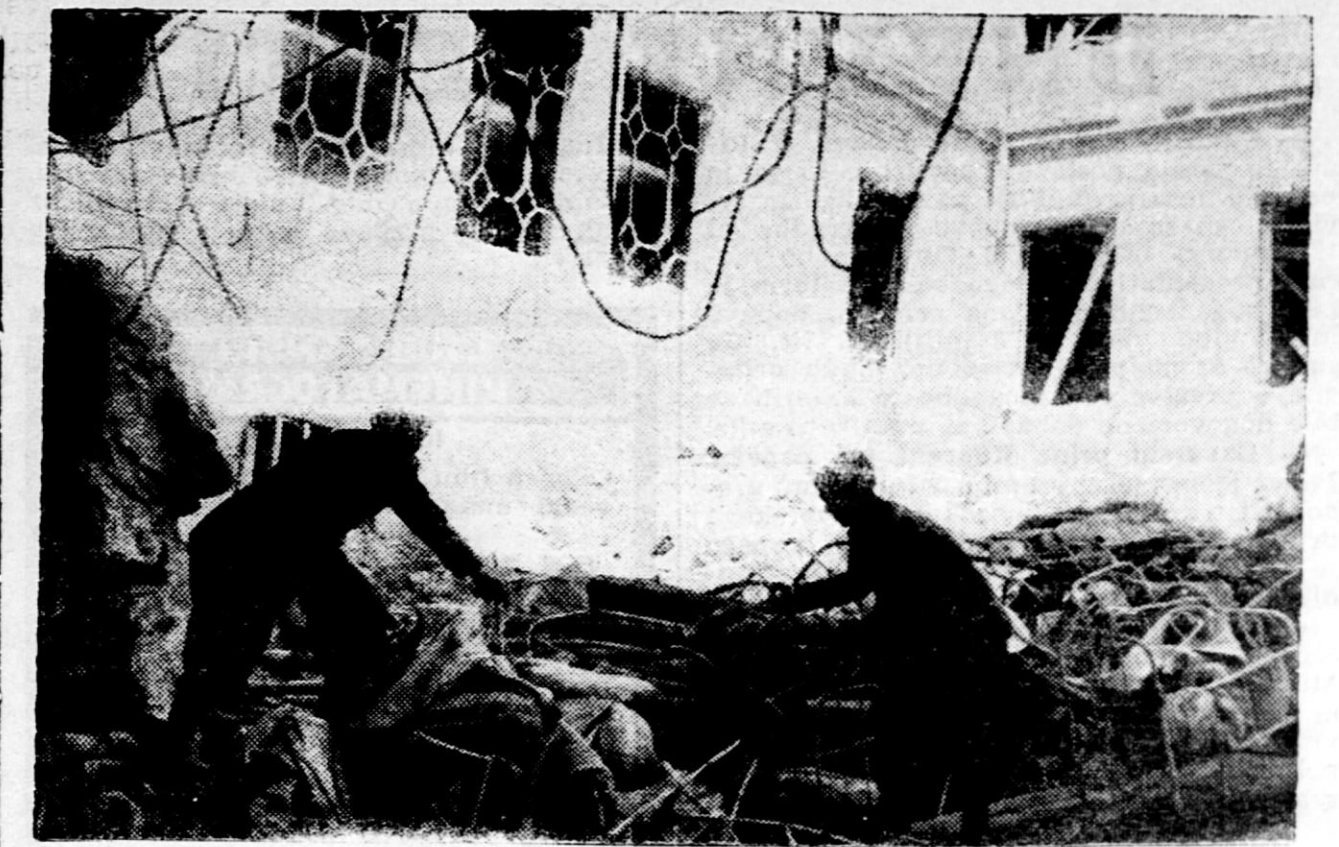
Burma — dežela pagod

V enem samem mestu jih je na tesnem prostoru 729

Pagode niso samo poslopja svetišča, kakor mnogi mislijo, temveč se imenujejo tako tudi spomeniki, ki so bili z velikim trudom in splošovanjem postavljeni na čast Buddhi. Na take spomenike naletimo na Kitajskem, v njihovi prvotni domovini Indiji in v Burmi. Burma je prav za prav domovina pagod. Nešteta taka sveta poslopja so značilna za burmanska mesta in deželo. Visoka so navadno 60—70 m, zgrajena v obliki orjaskih stolpov in v krasno okrašena. Največja pagoda je visoka do 125 m. To so verska zbirališča budhističnih Burmanov. Verniki prinašajo pred svetišča zavojčke z zlatimi lističi, ki jih nosajo v svečani procesiji okrog Buddhiinega spomenika v notranjosti poslopja, potem pa blagoslovi svetih lističe ter jih po vrsti pritrdi na steno. Tako se leskečje stene svetišča vedno znova v zlato. Solnčni žarki se povečajo vtis tega razkošja in lepote.

Nekatero pagode so po sijaju in bogastvu neprekosljive. Najkrasnejša med njimi je sloveča pagoda švelagon v Rangunu. Zgrajena je v obliki zvonja in pri tleh meri v obsegu nad 400 m. Visoka je 123 m in je največja med tisočeriimi pagodami v Burmi. Njeno površino so vsako leto znova pokrili z zlatimi lističi, tako da se je neprestano lesketala v zlato. Ta pagoda je v starih časih zelo slovela. Poročilo pravi, da se je neki domači knez zaobljubil, da bo daroval pagodi toliko zlata, kolikor tehta sam. Svojo obljubo je tudi izpolnil. Žrtvoval je za pagodo celo premoženje. Z njegovim zlatom so pokrili ves gornji del pagode. Vrh stolpa je bila s 4.600 demanti, smaragdi in rubini okrašena zastava, tik pod njo je bil zlat okrasek, obstoječ iz sedmih zlatih obrobov. Na njih je viselo 100 zlatih in 1.400 srebrnih zvončkov. Nepopisno melodično je bilo pritrkavanje teh zvončkov, kadar jih je zagalal veter. V temeljih tega krasnega budhističnega

Najdenišnica Reggie Calabrie, ki so jo kljub vidnim spoznavnim znakom bombardirala angloameriška letala: v njej je našlo smrt 33 dojenčkov, 14 dojilj in ena redovnica

svetnem ministrstvu 21. maja 1938 in 11. avgusta je bila izdana, v Službenih Novinah pa objavljena 31. avgusta istega leta. Po tej uredbi je bilo 7. oktobra 1938 imenovanih prvih 18 rednih članov, ki so se zbrali na občnem zboru 12. novembra istega leta. Prvi predsednik je bil R. Nahtigal, imenovan 4. januarja 1939. — Nekateri druge podatke o akademiji bomo objavili ob drugi priliki

žene kot zmagovalce z vencem na glavi in palmovo vejico v roki. Poznalo se mu je pa tudi na obrazu, da je ostal zmagovalce,

Silna vročina v Sevilji

Španijo je zajel prvi letošnji val vročine. Posebno v južnih krajih so imeli zadnje dni silno vročino. V Sevilji je kazal termometer v soboto na soncu 51,8, v senici pa 41,3 stopinje Celzija. Tako hude vročine v Sevilji že dolga leta niso imeli.

Izreki

Tudi tisti, ki dela, se mora bati lakote. Šele tistemu, ki z delom zasluži, se mu je ni treba bati.

Kdor dela iz poklica zabavo je srečnejši od tistega, ki dela iz zabave poklic.

Bogatemu malopridnežu so vendar odprta vsa vrata. A krepkosnenu siromu — zaprta.

Kdor se je iz čaše življenja napel nevaležnosti, se mu zdi, da ima tudi najslajša pijača grenak okus.

Zrelostni izpit je kakor obiranje sadja: najbolj zrelo navadno samo odpače.

Bolje je, da izgine vas kakor da bi izginili običaji.

Najtežje se nosi prazna mošnja.

Če je res, da je ljubezen največja ženska krepost, potem na svetu sploh ni grešnih žensk.

Ženska je dar božji, ko se pa omoži, postane šiba božja.

Čim bolj se možki v žensko zagleda, tem slabše jo navadno vidi.

Bolje je da kriče nate, kakor pa da te žalijo.

Gentleman je možki, ki izpolnjuje svoje moške dolžnosti, ženska pa prizna ženske pravice, ne da bi jo silili spoštovati njegove moške pravice.

Moški, ki najde vse v ženski, je srečen. Moški, ki v ženski vse išče, je pa bedak.

Moč ženske je v njeni slabosti. Moški ima eno samo slabost: moč.

Bolje je biti mali gospod kakor veliki sluga.

Bolje je biti en dan petelin kakor leto dni kokoš.

Ženska bi lahko v vsem prekosila moškega, čim bi postalo to moderno.

Bolje je, da te sovražnik sovraži mrtvega kakor živega.

Srečen je tisti, ki je možki po odločnosti, ženska v bolesti in otrok v cerkvi.

Bolje je imeti dva pusta obraza kakor cent debelega mesa.

GEORGES OHNET:

PRODAJALEC STRUPOV

— Ah, hočeš me zapustiti... toda jaz tega nečem. Dovolj dolgo si mi ukazovala... Zdaj sem na vrsti jaz...

— Ali me hočeš zadržati tu nasilno, mar upaš, da me boš s tem zastrašil?

— Oh, ne, vem, kako pogumna si zlasti tedaj, ko misliš, da si močnejša. Toda močnejši sem tu jaz. Storil bom samo to, kar sam hočem. In vse tu me bo ubogalo. Ukazujem tudi mrtvi gmoti.

Znova je poskusila pripraviti ga k odhodu.

— Pojdiva, ta zrak ti ne ugaia. Ostro izhlapevanje alkohola ti pritiska v glavo.

— Ah, ah! Alkohol je prinesel silo in moč Vernierovemu domu. Bila si res zelo pogumna, da si prišla sem, da bi mi kljubovala.

Sklenila je pomiriti ga in s prigovarjanjem doseči to, česar ni mogla s svojo premočjo. Stopila je k njemu in ga ošinila s pogledom, polnim ljubezni.

— No, dobro... malo prej si me hotel ugrabiti... s teboj pojdem. Odpotujeva skupaj. Hotela sem te

102

samo preizkusiti... Zdaj pa vidim, da me iskreno ljubiš. A jaz, ti moj veliki otrok, mar sem ti kdaj kaj odrekla? Daj mi ključ od teh mrež.

— Ne, ne odidem od tod in tu ostaneva skupaj... Naučila si me piti... ali hočeš zdaj piti z menoj?

Vzel je z mize cinkasto kupico, kakršne so bile pripravljene vedno v tem domu in zasukal je pipo velikega sode. Iz sode je prišel curek žganja...

— Poglej, kako čista kapljica je to. Poduhaj, kako prijetno diši.

Hipoma je izpremenila svoj naklep, vzela je kupico, ker je bila sklenila dati Kristijanu pijače in počakati, da bi bil pijan tako, da bi si dal brez odpora vzeti ključke.

Zasmejala se je.

— No, pa naj bo. Toda pij ti prvi.

Ponudila mu je kupico, toda Kristijan jo je potisnil z roko od sebe in odgovoril v mračni jezi:

— Iz te kupice? Zakaj pa ne iz naprstnika? To je morda dobro zate... jaz bom pa pil kar iz sode.

Sklonil se je, stisnil pipo med zobe in jel piti v velikih duških.

Hladnokrvno ga je gledala in na njegovem obrazu je videla strašen učinek tega blaznega pitja.

Kristijan je postal mrtvaško bled. Oči so mu stopile iz duplin, sapo mu je zapiralo, toda njegova usta se niti za hip niso odvrnila od pipe, iz katere je teklo žganje. Vrvaval se je šele tedaj, ko ni mogel več dihati. Podoben je bil potapljaču, ki se je nenadoma prikazal iz morskih globin. Strašno

si je oddahnil, se opotekel, stopil korak nazaj in gledal izbuljenih oči, kako teče iz pipe žganje po tleh. Liki širok pramen se je razlivalo po tleh, se vilo na vse strani in teklo skozi mrežasta vrata. Kristijan je sedel na tram, glava mu je kinkala najprej na levo, v njegovih izbuljenih očeh je bil top izraz. Stopila je k njemu, ga objela, mu jela govoriti nežne besede in previdno je tipala s svojimi spretnimi prsti, da bi se polastila njegovih ključev. Pahnil jo je od sebe tako močno, da se je opotekla in udarila ob steno. Toda takoj se je zopet vzravnala in v divji jezi je navajala nanj.

— Odpri in sicer takoj! Slišiš? Odpri... proč hočem!

— Z menoj moraš ostati. Skupaj odideva.

Motila se je v pomenu njegovih besed in mislila je, da ji zopet obljublja skupno življenje.

— Živeti s teboj? Saj vendar veš, da nikoli ne izpremenim svojega sklepa. Živeti s teboj po vsem tem, kar se je med nama zgodilo? Nikoli!

Prijel jo je za ramo, jo krepko stresel in uprl v njo strašen pogled.

— Živeti z menoj? Ne! Za to zdaj ne gre več. Zdaj, Etienetta, gre samo še za to, da z menoj umreš.

Strah, ki jo je obšel pri teh besedah, je bil tako grozen, da se niti ganiti ni mogla. Onemela je in brez moči stala pred tem groznim pijancem, ki ji je grozil s smrtjo. Kristijan je pa nadaljeval z naraščajočim razburjenjem:

— Malo prej sem ti rekel, da se te moram nekako iznebiti. Toda načinov je več, kako se da človeštvo rešiti nestvora, že od rojstva izdajalskega in morilkega. Lahko ga recimo utopimo v reki, lahko ga lastnoročno zadavimo ali ga pa sežgemo v kleti. Sežgati! Slišiš? Vrniti ga njegovemu elementu! Oh! Oh! Etienetta, tu imava vse, kar potrebujemo za sijajen punč. Poglej na to poplavo alkohola, ki se širi zdaj povsod okrog naju. Poglej te sode, polne enake tekočine... Ena sama vžigalica, pa bi bilo vsega konec, vse bi se vnelo...

Med strahotnim krohoto je vzel iz žepa škaticlo vžigalce. Etienetta se je zdramila iz osuplosti, moč in pogum sta se ji vrnili. Skočila je k mrežam, se jih oklenila z belimi rokami in jela na vso moč kričati:

— Pomagajte! Na pomoč! Pomagajte!

Kristijan niti poskusil ni odtrgati jo od mreže. Prižgal je vžigalico in jo vrgel v alkohol. Iz njega je švignil modrikast plamenček, širil se je liki kača, lizal je noge mlade žene, jo žgal v meča in jo prisilil, da je bolestno kriknila ter zbežala v najtemnejši kot kleti. Toda naletela je na močan zid. Znova je od groze kriknila in se obrnila liki zver, ujeta v past. Jela je begati sem in tja in ker ni našla neobenege izhoda, se je vsa prestrašena czrla na plamen, ki je lizal sode in liki ognjena stena zastiral mreže, potem se je pa sesedla v pesek. Si zakrila z rokami obraz, da bi ne videla tega groznega prizora in kar naprej je na ves glas kričala.